

Misterhults kyrkogård –
Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Linköpings stift 2004

(KI Misterhult 0166)

**Misterhults församling
Linköpings stift
Kalmar län**

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik	5
Kort kyrkogårdshistorik	5
MISTERHULTS KYRKOGRÅRD	7
Sockenbeskrivning	7
Kyrkomiljön	7
Misterhults kyrka	7
Kyrkogårdens historik	7
Beskrivning av de fyra kyrkogårdsdelarna med kulturhistorisk bedömning	10
Gamla kyrkogården	10
Stora kyrkogården	14
Norra kyrkogården	17
Nya kyrkogården	19
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET	21

ARKIV OCH LITTERATUR

Bilagor:
Kulturminneslagen

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Kalmar läns museum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144) anger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl

bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Östergötlands län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson och Liselotte Jumme vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik

Linköpings stift bildades i början av 1100-talet och omfattade då Småland, Öland och Gotland. Ur Smålandsdelen bildades 1163 Växjö stift. Sin nuvarande omfattning erhöll Linköpings stift 1603, då södra delen av Kalmar län och Öland avskildes och bildade Kalmar stift, senare 1916 tillfört Växjö stift.

Under medeltid utgjordes Småland av ett tiotal små folkland i gränsområdet mellan västra och östra Götalands slättbygder i norr och de gammaldanska landskapen vid rikets gräns i söder. Kust- och inlandsbygder var glest befolkade och politiskt tycks området ha varit svagare knutet till det svenska riket än övriga landskap. Först i slutet av 1200-talet började området framträda i rikspolitiskt sammanhang. De tidigmedeltida kyrkorna var oftast små enkla träbyggnader utan torn. Först under senare del av medeltiden började man bygga av sten, vilket krävde helt annat kunnande och en större ekonomisk insats. I de förhållandevis fattiga smålandssocknarna fortsatte man dock traditionen att bygga i trä. De stenkyrkor som uppfördes var få och tillkom i huvudsak i de rikare bygderna. Någon större byggverksamhet förekom inte under senmedeltiden och århundradena därefter. I stort stod kyrkorna kvar orörda så när som på nödvändiga underhållsarbeten och reparationer i samband med krig och annan skadegörelse.

En kraftigt växande befolkning och nya idéströmningar om gudstjänstrummets utformning skapade under 1700- och 1800-talen nya behov. Nu raserades, med några få undantag, flertalet av de gamla otidsenliga kyrkorna och de som blev kvar utsattes för omfattande om- och tillbyggnader. I en kunglig förordning 1776 föreskrevs att de nya byggnaderna skulle uppföras i sten, vilket också bidrog till att äldre träkyrkor dömdes ut och ersattes. Många av de nya kyrkorna ritades av tidens mest framstående arkitekter knutna till det av Kungl. Majt. inrättade Överintendentämbetet, vars uppgift var att granska förslagen till de stora, ljusa och luftiga kyrkorummen utformade enligt den nyklassicistiska tidsandan. För kyrkorna innebar 1800-talets senare del och tidigt 1900-tal en restaurerings- och ombyggnadsperiod, där nyklassicismens rena formspråk övergavs för skiftande stilimiterande ideal. Med alla medel försökte man anpassa såväl gamla som nya kyrkor till de nya idéerna – nygotik, nyrenässans och nybarock. Nya liturgiska och funktionella krav och nya smakriktningar har därefter fortsatt att förändra kyrkorummen in i vår tid.

Linköpings stift omfattar idag Östergötlands län, nordöstra delen av Jönköpings län och norra delen av Kalmar län. Kalmar läns del består av Norra och Södra Tjusts kontrakt samt Sevede-Aspelands kontrakt. Här finns omkring 35 kyrkor och 42 begravningsplatser anlagda före 1940 och skyddade enligt lagen om kulturminnen (SFS1988:950). Av dessa är Pelarne (trä) och S:ta Gertrud i Västervik (sten), Tveta (sten/trä), och Törnsfall (tegel/sten) till ursprung bevarade medeltida kyrkor.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bl a att bränning av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av

ängsliga områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare människors gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravda bredvid varandra. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats och påkostad gravvård. Samtidigt blev de förmögnas gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

MISTERHULTS KYRKOÅRD

Linköpings stift

Fastighetsbeteckning: Misterhult 1:90, Misterhults socken, Oskarshamns kommun, Tuna län, Kalmar län, Småland.

Befolkningstal: 1785: 3200, 1871: 6723, 1900: 6056, 1930:4993, 2003: 2649 inv

Sockenbeskrivning

Misterhults socken hade under medeltiden samma omfattning som den nuvarande. Namnet Misterhult nämns första gången år 1417 som *Mistrult* och 1434 som *Misterholt*. Socknen är till ytan omfattande och gränsar i öster till Östersjön och norra delen av Kalmarsund och åt landsidan till Västrums, Hjorteds, Tuna, Kristdala och Döderhults socknar. Två olika karaktärer kan urskiljas; en skogsdominerad fastlandsdel och en skärgårdsdel. Fornlämningarna i Misterhults socken är mycket talrika och de flesta är från bronsåldern. Snäckedal i norra delen av socknen, med sina många gravlämningar utgör ett av de förhistoriskt intressanta områdena. Dominerande gårdar i socknen är Misterhult, Virbo, Fårbo, Virkvarn, Gässhult och Lindnäs gårdar som bl a ägts av medlemmar av familjerna Hammarskjöld och Nordenskjöld. Flera av socknens orter har vuxit upp kring specifika näringar, som Mörtfors och Solstadström som resultat av kopparbrytningen i Solstad gruva på 1700-talet och Flivik, ett resultat av brytningen av Fliviksgranit. Figeholm utvecklades med handel som bas då det redan på 1600-talet hyrdes ut som lastageplats till Vimmerby stad. Misterhult har sedan gammalt varit socknens centrum i kyrkligt och senare även administrativt hänseende. Misterhults socken utgjorde egen kommun fram till 1968 då man gick upp i Oskarshamns kommun.

Kyrkomiljön

Till Misterhults kyrkomiljö hör förutom kyrkan och kyrkogården även de båda kapellen, varav ett ursprungligen var sakristia till gamla kyrkan, samt prästgården och församlingshemmet. En länga med stall strax sydost om Gamla kyrkogården är på senare år ombyggd till kontor, förråd och toaletter för kyrkogårdens arbetare och besökare. Gamla kommunalhuset söder om kyrkan är numera daghem. Väster om den gamla kyrkogården ligger vid högvatten en liten göl, tidigare en insjö, och en liten bäck, Mistra eller Mistrå. Via bäcken kunde socknens östra inbyggare och skärgårdsborna långt tillbaka i tiden ta sig vattenvägen ända fram till kyrkan.

Misterhults kyrka

Misterhults kyrka uppfördes 1777-80 efter ritning av Mikael och Magnus Coswa (adlade Ankarsvärd), samt av patronatrtsinnehavaren Claes Didrik von Breitholz. Murarmästare var Måns Månsson och byggmästare Peter Andersson, båda Linköping. Kyrkan uppfördes av sten på det sk "Kyrkgärdet" öster om Gamla kyrkogården och landsvägen. Kyrkobyggnaden är vitputsad och har torn krönt av huv och lanternin i väster, halvrund absid i öster samt absidiala utbyggnader i norr och söder. Under 1800-talet förstörades kyrkans fönster. Senare har den norra ingången satts igen. I stort är kyrkans exteriör välbevarad. Interiört har en del örändringar genomförts huvudsakligen genom tre stora renoveringar, kring sekelskiftet 1900, 1937 och 1974.

Kyrkogårdens historik

Misterhults kyrkogård består av fyra klart urskiljbara delar; Gamla kyrkogården, Stora kyrkogården (kring kyrkan), Norra kyrkogården och Nya kyrkogården. Den äldsta är Gamla

kyrkogården på vilken sockens äldsta kyrka också var belägen. Det var en medeltida kyrka som låg i den västra delen av Gamla kyrkogården. Kyrkan var uppförd av liggande timmer och bestod av ett långhus med smalare och lägre kor samt sakristia av sten. En teckning av Rhezelius utförd 1627 visar en bogårdsmur av trä med ingång i öster genom stiglucka och med en klockstapel strax intill kyrkan. Enligt tecknare av socknens historia föranledde kyrkans omgärdning stora diskussioner genom åren eftersom det var ett stort arbete att anlägga en stenmur och varje hemman hade sina åtaganden att uppfylla. Nordväst om kyrkan låg den dåtida bebyggelsen med bl a klockarestugan, sockenstugan och krögarehuset. Kyrkogården var indelad så att varje gård hade sin gravplats. De mest välbärgade begravdes inne i kyrkan. Omkring år 1711 uppges att ett område i väster som tidigare tillhört kyrkogården nu skulle upplåtas till pestens offer. År 1733 ska kyrkogården ha utvidgats i öster och norr och frågan om kyrkogårdens mur var ständigt aktuell. År 1740 utvidgades kyrkogården åt norr. Enligt uppgift ska den gamla kyrkogårdsmuren ha lagts om 1775. Väster om kyrkogården ligger den sk Kyrkgölen. Området mellan den och kyrkogården har under en period brukats som kolerakyrkogård.

Den nya kyrkan uppfördes öster om den gamla och stod klar omkring år 1780. Då revs också den gamla kyrkan förutom sakristian. Sakristian fick bli gravkapell och står ännu kvar på platsen. Kring den nya kyrkan anlades en ny kyrkogård, Stora kyrkogården. En mur uppfördes kring denna omkring år 1780 och då beslutades också att portvalv av trä och pelare av tegel skulle byggas vid ingången. Arbetet med stenmuren, två alnar bred och två och en halv alnar hög, utfördes av Erik Johanson i Tralledal. Ringmuren kring kyrkan och de överbyggda kyrkogårdsportarna blev klara 1783. De överbyggda kyrkogårdsportarna finns idag inte kvar. Istället finns murade vitkalkade grindstolpar. Stora kyrkogårdens form anspelar på kyrkans plan med markering för torn i väster och med en absidial form i öster. Sannolikt hade kyrkogården redan vid anläggningstiden i stort dagens form och storlek, möjligen med undantaga av absidformen i öster som rymmer gravplats för Misterhult gård. Kring denna och vid västra avgränsningen finns ett gjutjärnsstaket av 1800-talskaraktär. Kyrkogården anlades med köpegravar främst i kvarter I i norr, möjligen även i den västra delen av kvarter A i söder. I övrigt upptogs Stora kyrkogården sannolikt främst av linjegravar. Bilder från 1920-talet visar att stora delar av Stora kyrkogården ännu dominerades av tätt placerade träkors på sand- eller grusyta. Några låga häckar omgärdade vissa gravplatser. Längs kyrkans fasad i norr fanns stora granar planterade. Ytterligare några stora träd fanns på kyrkogården. Gräs ersatte efterhand sand och grus i kvarteren. Hela ytan öster om kyrkan var länge linjegravsområde. Under 1900-talets gång har många familjegravar anlagts i området. Kvarten söder och norr om kyrkan var grusbelagda fram till 1900-talets mitt och rymde många platser som omgärdades av låga häckar av buxbom.

I en tidningsartikel i Oskarshamns Nyheter 1937 beskrivs nyligen utförda arbeten på kyrkogården. Minnestavlor av koppar över avlidna församlingspräster hade satts upp på kapellets fasad på Gamla kyrkogården, där de ännu sitter. Arbetet hade också inneburit att de båda kyrkogårdarna *”rensats, planerats och planterats samt insåts med gräsmattor, så att de ska företa ett vårdat skick”*. Vid samma tid ska också den gamla kolerakyrkogården bakom Gamla kyrkogården lagts under odling av Misterhults egendom. I tidningsartikel kommenteras också traditionen att bruka träkors: *”Den gamla vackra seden att utmärka gravarna med ett träkors, alla lika för ett tidsskede, men något olika för olika tidsskeden, så att kyrkogårdarna var en skog av långa rader lika och svartnande träkors, förekommer fortfarande. Men gravvårdar av sten, större och mindre, börja mer och mer komma.”*

Fotografier tagna 1936, d v s året före, visar ett delvis glest linjegravsområde öster om kyrkan, stora granar längs kyrkans östra och norra fasad som ytterligare stora träd på kyrkogården.

Stora kyrkogården i Misterhult 1927. Området bakom koret i öster med linjegravar markerade av träkors. Gravplatserna verkar vara anlagda med sand. Märk de uppskottade gravhögarnas form.
(Foto: Kalmar läns museum)

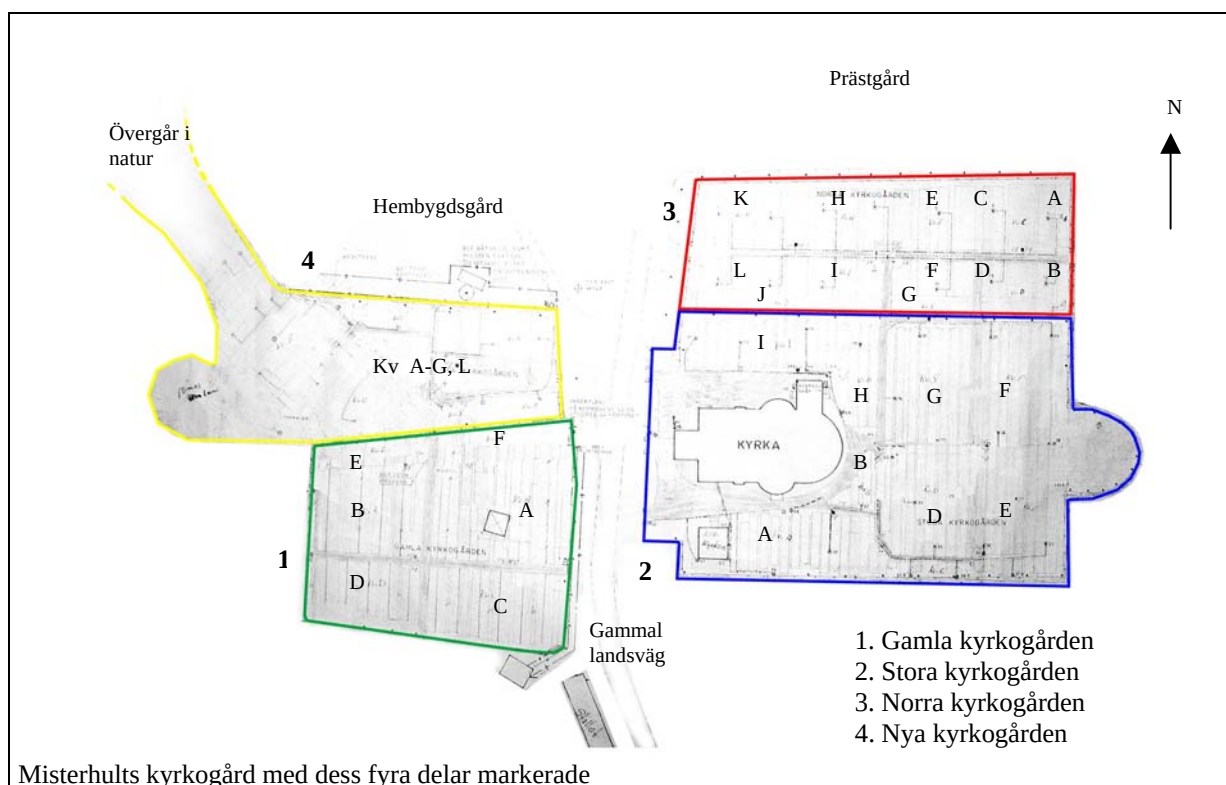
Vid tidigt 1970-tal var de gamla stolparna vid Stora kyrkogårdens ingång i väster svårt skadade av rotsystem tillhörande träd intill. Några träd togs då bort och stolparna restaurerades.

År 1944 genomfördes en utvidgning genom att den sk. Norra kyrkogården anlades norr om Stora kyrkogården. Utvidgningen ritades av Erik Palmgård, Västervik. Området är rektangulärt av samma längd som Stora kyrkogården och använder dennes norra kyrkogårdsmur som sin södra avgränsning. Norr om Norra kyrkogården byggdes vid ungefär samma tid prästgården och mot denna tomt byggdes en stenmur som avgränsning. Kyrkogården anlades med köpegravar i den västra hälften och linjegravar i den östra, men med köpegravar längs mittgången i hela området. Enligt kyrkovaktmästaren ska åtminstone köpegravsområdet varit belagt med grus med häckar av buxbom.

År 1963 anlades den sk. Nya kyrkogården eller Ängskyrkogården norr om Gamla kyrkogården. Arkitekten var densamme som för Norra kyrkogården, Erik Palmgård, Västervik, men utformningen var annorlunda. Här använde sig arkitekten av de naturliga förutsättningarna, med högre och lägre partier och med delvis bevarad naturlig vegetation. Nya kyrkogården utvidgades ytterligare år 1988 åt väst och nordväst och en minneslund anlades strax nordväst om Gamla kyrkogården. Enligt Palmgårds ritning verkar en minneslund redan varit planerad 1959 och utvidgningen 1988 verkar ha gjorts delvis efter dennes plan.

På senare år har en ”kyrkogård för gravvårdar” anordnats väster om Gamla kyrkogården på platsen som en gång fungerade som kolerakyrkogård. Här har vaktmästaren radat upp bortplockade gravstenar i en slänt och på en tavla monterat upp ett stort antal emaljerade

skyltar som tidigare suttit på träkors.

Beskrivning av de fyra kyrkogårdsdelarna med kulturhistorisk bedömning

Gamla kyrkogården

Allmän karaktär

Kyrkogården har en rektangulär form och är uppdelad i sex kvarter A-F. Största delen upptas av kvarter A-D som utgörs av firsidiga områden uppdelade av gångar som leder i öst-västlig respektive nordsydlig riktning. Kyrkogården omgärdas av stenmur och trädkrans. Kvartern E och F är smala områden längs den norra kyrkogårdsmuren. I kvarter A i öster är gravkapellet, f.d sakristian till den gamla kyrkan, beläget. Området rymmer enbart köpegravar i kvarteren A, C, E och F, medan de västra delarna av kvarter B och D förutom familjegravar rymmer många linjegravar från 1940-talet. Längs kyrkogårdsmuren i sydöst, söder och delvis i norr finns sekundärt uppställda äldre gravstenar. Några av dessa är kyrkogårdens äldsta. De mest påkostade vårdarna finns i kvarteren A och B. Största delen av kvarteren upptas av gräsmatta och de flesta vårdar är också enkelt placerade i denna. Enstaka gravplatser är markerade med grusfyllda stenramar. Ett mindre antal gravplatser, spridda över hela kyrkogården, är omgärdade av låg häck av buxbom och belagda med grus. En tydlig koncentration av sådana finns i östra delen av kvarter B och i västra delen av kvarter A. I kvarter D, B, E och F finns relativt många lediga gravplatser. I kvarter A och C är många av vårdarna höga, medan profilen i kvarter D och B är lägre. Ett mindre antal vårdar från 1800-talet och relativt många från 1900-talets första decennier. I övrigt finns inslag från samtliga av 1900-talets decennier. Se vidare under rubrik gravvårdstyper.

Ett tydligt fokus finns kring gravkapellet i vars omgivning många av de mest påkostade vårdarna är samlade. De många titlarna talar sitt tydliga språk med exempel som, Rusthållaren, Kommendörkaptenen, Majoren, Riddaren, Grosshandlaren, Skeppsredaren,

Nämndemannen, Mästerlostsen, Byggmästaren blandat med de mer vanliga Hemmansägaren och Lantbrukaren. Angivande av ortnamn är vanligt förekommande på vårdarna.

Gamla kyrkogården från nordost. KI Misterhult 0117

Gamla kyrkogården och kapellet (kv.A) från sydväst.
KI Misterhult 0150

Omgärdning:

I söder, norr och väster: Kallmurad stenmur av ojämnt stora stenar, 0,5-1 m hög.

I öster: Kallmurad stenmur av ojämnt stora stenar samt grindstolpar och grindar.

Ingångar

I öster: Två ingångar markerade av vardera ett par grindstolpar. Grindstaplarna är firsidiga, vitputsade med gråmålad sockel och pyramidformade kopparbeslagna tak. Dubbelgrindar av svartmålad gjutjärn.

I norr: Via öppning i stenmuren i norr och nordväst.

I väster: Via öppning i stenmuren från gårdet väster om kyrkogården.

Vegetation

Trädkrans: Trädkrans av ek, lind och ask omväxlande placerade innanför och utanför kyrkogårdsmuren. En större ask mitt på kyrkogården.

Övrigt: Vid och kring gravplatser förekommer främst buxbom, i något fall tuja, sockertappsgranar och björk. I kvarter F finns låg häck av liguster som rygghäck.

Gångsystem

Två gånger i nord-sydlig riktning avdelar gravkvarteren från varandra, liksom en öst-västligt löpande gång i områdets mitt. Längst i väster finns en gång längs muren. Samtliga gånger belagda med grus.

Gravvårdstyper

Ett fåtal gravvårdar är daterade till 1800-talets första hälft och några ytterligare till 1800-talets andra hälft. Dessa finns framförallt i kvarter A och C. Relativt många är daterade mellan 1900-1920-tal. I övrigt finns även i varierande omfattning inslag av vårdar från samtliga decennier under 1900-talet. Flest sentida vårdar finns i kvarter B och D. I dessa kvarter finns också tydliga rester av ett linjegravssystem från 1940-talets mitt.

Kvarter C från nordost. KI Misterhult 0186

Kvarter B från nordost. KI Misterhult 0163

Gravvårdarna är mestadels av granit, med dominans för grå och svart. Även röd granit och sk. Våneviksgranit förekommer liksom kalkstensvårdar. Många av vårdarna präglas av klassicerande drag. Enstaka trävårdar i form av kors och med inskriptionsskylt i emaljerad plåt finns främst i kvarter B. Tre gravplatser markeras av gjutjärnsstaket. En vård av sandsten och marmor omgärdad av gjutjärnsstaket och med en ask som bakgrund utgör ett fokus i området mitt. Vården är rest över en Fru Maria Lembke d. 1878. Norr om kapellet i kvarter A finns en mycket hög och rustik granitvård över A.M. Nordenskjöld d. 1905. I raden framför finns flera vårdar som tillhör samma familj, som ägde Fårbo säteri. Vårdarna är av kalksten och skiljer ut sig på kyrkogården. Några få vårdar är av gjutjärn bl en hjärtformig från 1838 och en stående häll från 1831, båda tillhörande familjen Roback. En av de sekundärt placerade gravvårdarna är uppbyggt som ett romerskt altare och är rest över M. Meurling, d. 1823, en annan utgörs av en häll daterad 1819.

Byggnader

Gravkapell av sten, vitputsat med tak av kopparplåt. Ingång från söder. Interiört finns några rester av i väggen inmurade väggskåp av trä. Kapellet fungerade ursprungligen som sakristia till gamla kyrkan. Sakristian byggdes om i samband med att gamla kyrkan revs omkring 1780. I kapellets fasad finns fästa kopparplåtar som anger namnen på socknens kyrkoherdar.

Kvarter A från öster, med bl a gjutjärnsvårdar från 1830-tal. KI Misterhult 0157

Kvarter B med rester av linjegravssystem, från öster. KI Misterhult 0176

Vården över Maria Lembke daterad 1778. Kvarter B.
KI Misterhult 0170

Sekundärt placerad vård över M. Meurling, d. 1823.
Kvarter C 0182

Övrigt

På kyrkogården är flera kyrkoherdar begravda, t ex Kjörling i kvarter A och Neiglick i kvarter F. I östra delen av kvarter B finns vården över Sven och Karin Berg som avled i slutet av 1800-talet. Skolbarn i socknen kan ännu söka bidrag från den fond paret donerade. I kvarter A finns en gjutjärnsvård över Josef Anér d. 1984, grundare av EPA och en av bygdens söner.

Kulturhistorisk bedömning av Gamla kyrkogården

Gamla kyrkogården i Misterhult är en plats med lång historia. Här låg den medeltida kyrkan och här har sockenborna begravts sedan dess. Den gamla sakristian som numera är kapell är en rest från den gamla kyrkan. Kyrkogården bär höga kontinuitets- och traditionsvärden och är starkt förknippad med socknens historia.

Kyrkogårdens struktur idag är ett resultat av 1800-1900-talens sätt att bruka kyrkogården. Gjutjärnstaket, stenramar och grusgravar tillsammans med ofta höga och stora vårdar hör denna karaktär till. Kring kapellet finns en tydlig koncentration av påkostade gravplatser och vårdar, varav många familjegravar brukats under flera generationer. Genom de många bevarade äldre vårdarna ges en historiskt provkarta på gravvårdar från olika tider och av olika material. Samtliga vårdar från 1800-talet bör bevaras på plats även då gravrätten gått ut. I möjligaste mån bör även de karaktäristiska höga vårdarna från 1900-talets början bevaras. Vårdar och staket av gjutjärn eller smide ska införas på församlingens inventarieförteckning. Den östra delen av Gamla kyrkogården, kring kapellet, är speciellt känslig för framtida förändringar.

I området finns familjegravar som framförallt i kvarter B har anlagts i enhetlig utformning med grusbeläggning och omgärdande häck av buxbom, ett uttryck för ett strikt anläggningssätt som är utmärkande för stora delar av 1900-talet. Genomgående gäller att grusgravar och buxbomhäckar bör bevaras.

I den västra delen finns rester av ett linjegravsområde som utmärks genom mindre vårdar och enstaka träkors. Den tydliga uppdelningen mellan köpta och allmänna gravar har ett socialhistoriskt värde då det visar på sociala skillnader i samhället. Ett urval av linjegravarna bör långsiktigt bevaras på plats. Den täta trädkransen som omger Gamla kyrkogården har miljöskapande värden.

Se vidare i den kulturhistoriska bedömningen för Misterhults kyrkogård i dess helhet.

Stora kyrkogården

Allmän karaktär

Stora kyrkogården utgörs av det område som omgärdar kyrkan. Formen anspelar på kyrkobyggnadens plan med en rektangulär grundform, en avsmalnande del i väster, som markering för ett torn och en halvrund absidial form i öster. Området genomkorsas av grusgångar som delar upp kyrkogården i kvarteren A-B och D-I. Forna kvarter C har uppgått i kvarter D. Gångsystemet ger kyrkogården en tydlig mittaxel i öst-västlig riktning som också accentueras av en allé av hög formklippt tuja. Ytterligare en gång i nord-sydlig riktning delar upp kyrkogården i olika kvarter tillsammans med gångar längs kyrkans långsidor. Samtliga kvarter är besådda med gräs. Kvarter A-B och H-I rymmer köpegravar medan kvarter D-G rymmer köpegravar uppblandat med linjegravar. I kvarter E-F, samt i östra delen av kvarter D och G är ett linjegravssystem från 1921 till 1940-talets början ännu väl urskiljbart. Påfallande är den ovanligt stora mängden trävårdar, med ett undantag i form av kors. Speciellt kvarter I, men även köpegravskvarteren A, B och H har en hög profil, med många höga gravvårdar, medan kvarteren i öster med många linjegravar har en lägre profil. Längst i öster i den halvrunda form som ska efterlikna en absid har en familj fått sin sista viloplats, nämligen snusfabrikören Larsson på Misterhults gård. Främst i kvarter H finns grusgravar, vissa med omgärdning av buxbom. Längs den norr-söder gående gången i områdets mitt finns några grusgravar vända mot gången som en rest efter en äldre tradition. På kyrkogården finns många vårdar vars inskription anger den dödes titel. Detta gäller framförallt bland familjegravarna. Hemmansägare och lantbrukare förekommer i ett antal fall. Socknens kustläge märks genom titlar som mästrelots, tullinspektör, sjökapten och skeppare. Andra titlar minner om funktioner som godsägare, folkskollärarinna, nämndeman, fabrikör och skräddare. Ortnamn förekommer på ett stort antal vårdar.

Stora kyrkogården mot öster.
(KI Misterhult 0126)

Stora kyrkogården mot sydväst. Kvarter G i förgrunden.
Det fd kommunalhuset vänster om kyrkan.
(KI Misterhult 0218)

Omgärdning:

I väster: Svartmålat gjutjärnsstaket samt i sydväst kallmurad stenmur av ojämnt stora stenar. Gjutjärnsstaketets höjd, ca 1,5 m, stenmurens höjd ca 1 m.

I söder och norr: Kallmurad stenmur av ojämnt stora stenar, ca 1 m hög.

I öster: Kallmurad stenmur av ojämnt stora stenar, ca 1 m hög, samt på mittpartiet en halvrund utskjutande del som omgärdas av svartmålat gjutjärnsstaket i samma utförande som i väster.

Ingångar

I väster: En ingång mitt för kyrkans torn och en längre söder ut i höjd med gravkapellet. Båda markerade av ett par grindstolpar. Grindstolparna är firsidiga, slätputsade och avfärgade i ljus gult med kvaderstensmarkerade hörn i vit puts, gråmålad sockel och pyramidformade kopparbeslagna tak. Dubbelgrindar av svartmålat gjutjärn i samma utförande som gjutjärnsstaketet.

I norr: Två ingångar genom öppningar i stenmuren mellan Stora kyrkogården och Norra kyrkogården.

Vegetation

Omgärdning: Träd av oxel planterade längs stenmuren i norr och söder kring 1990. I nordväst två stora kastanjer (fler fanns där tidigare), samt en i sydväst. Några idegranar längs gjutjärnsstaketet i väster. I sydväst finns syrenbuskar planterad längs muren bakom gravkapellet.

Övrigt: Mitt i kvarter G står en stor kastanj. Allé av tuja på den östra delen av kyrkogården. En ensam tuja vid gravkapellet. Utanför kyrkogårdens östra avgränsning finns många höga träd av bl a kastanj och björk.

Gångssystem

Plan kring västtornet av grus samt kalkstensflisor i området framför västportalen. Gångar av grus delar upp kyrkogården i dess olika kvarter. Mest markanta är gången i öst-västlig riktning i kyrkogårdens östra hälft och den norr-söder gående grusgången i mitten av samma område. Inom kvarteren finns inga gångar.

Stora kyrkogården, kv. A mot väster. Gravkapellet i bakgrunden, fd kommunalhuset till vänster.
(KI Misterhult 0194)

Stora kyrkogården, kv E mot väster. Linjegravsområde.
(KI Misterhult 0204)

Gravvårdstyper

Blandad gravvårdskaraktär. Grå och svart granit dominerar som material. Över kyrkogården blandas stående och liggande, större och mindre vårdar med varandra.

I de äldsta köpegravsområdet norr och nordost om kyrkan är de äldre, påkostade vårdarna ett markant inslag, vilket delvis även gäller för kvarteret söder om kyrkan. Många av vårdarna har klassicerande drag, någon är i form av en avbruten kolonn, ytterligare någon i form av ett kors, samt några höga av grovt huggen granit. En är i form av en obelisk med infälld inskriptionstavla av marmor. I de östligaste kvarteren är gravvårdsprofilen mindre hög och

många av vårdarna är relativt små. Speciellt gäller det i området för linjegravar. Där finns också den största samlingen av bevarade träkors av olika utförande och med olika typer av fastsatta inskriptionsplåtar. Tre gjutjärnskors, sannolikt med sekundär placering står intill gravkapellet i söder.

Kyrkogårdens gravvårdar daterar sig från 1800-talets mitt och framåt. Endast ett fåtal är dock bevarade från 1800-talet och några av dem har sannolikt en sekundär placering. Från 1900-talets första decennier finns relativt många vårdar bevarade främst norr och söder om kyrkan. Linjegravarna kan dateras till 1923 och framåt. Stora delar av kyrkogården rymmer vårdarmed en koncentration från 1940-60-talen. Enstaka vårdar finns dock från alla av 1900-talets decennier.

Stora kyrkogården, kv. H mot sydväst. Område med grusgravar omgärdade av stenramar eller buxbom. (KI Misterhult 0220)

Stora kyrkogården, kv. I norr om kyrkan. Bild tagen mot väster. Påkostade familjegravar. (KI Misterhult 0227)

Byggnader

Gravkapell i sydväst uppfört 1931 i stil med Gamla kyrkogårdens gravkapell. I det närmaste kvadratisk grundplan, vitputsad fasad och spånklätt tak.

Övrigt

En hög vård av grovt huggen granit och med infällt porträtt är rest över kyrkoherde David Myhrman (kv. H). Myhrman var drivande i församlingens arbetet med att återfå altarskåpet, i form av en madonna, till kyrkan. Altarskåpet hade tidigare funnits på Kalmar läns museum. Två belysningsstolpar av äldre karaktär finns vid västra ingången utanför västportalen. I övrigt saknas belysning.

Kulturhistorisk bedömning av Stora kyrkogården

Stora kyrkogården anlades i samband med att kyrkan uppfördes i slutet av 1700-talet. Dagens struktur är ett resultat av 1800-1900-talets sätt att bruka kyrkogården. Köpegravar anlades först på den norra delen, eventuellt även något i söder. I öster och söder begravdes de mindre bemedlade i ensamgravar, sk linjegravar. Ännu på 1920-talet var kyrkogårdens östra del tätt utnyttjat för denna gravform som vanligast markerades av ett träkors. Under 1900-talet har träkorsen efterhand plockats bort och givit plats för stenvårdar av olika slag. Det forna linjegravsområdet har också blandats upp med familjegravar. Ännu idag kan man dock tydligt avläsa uppdelningen mellan köpta och allmänna gravar vilket berättar om sociala skillnader i samhället och därmed har ett socialhistoriskt värde.

Köpegravsområdena A och I var länge belagda med grus och rymde många gravplatser som omgärdades av buxbomhäck. Idag är områdena isådda med gräs. Den äldre strukturen med

grusbelagda gravplatser och buxbomhäckar finns dock kvar i kvarter H, öster om kyrkans kor. Grusbeläggning och buxbomhäckar bör bevaras som pedagogiska exempel på hur kyrkogården en gång gestaltade sig.

För kyrkogårdens karaktär är ett bevarande av de äldsta vårdarna betydelsefullt. Här gäller det samtliga vårdar från 1800-tal samt ett urval av det tidiga 1900-talets höga vårdar, som är speciellt karaktäristiska för kvarter A och I. Den tydliga uppdelningen mellan köpta och allmänna gravar har ett socialhistoriskt värde. Ett urval av de tidstypiska mindre linjegravvårdarna tillsammans med samtliga träkors bör långsiktigt bevaras. Träkorsen har under lång tid varit ett dominerande inslag på Misterhults kyrkogård, speciellt på Stora kyrkogården. Gjutjärnskorsen ska föras in på församlingens inventarieförteckning.

Den markerade allén av tuja som markerar mittaxeln i öster och leder till familjegraven för Misterhults gård i den absidiala utbyggnaden, är betydelsefull för upplevelsen av kyrkogården. Även resterna av en tidigare högväxt trädkrans har ett miljöskapande värde.

Se vidare i den kulturhistoriska bedömningen av Misterhults kyrkogård i dess helhet.

Norra kyrkogården

Allmän karaktär

Norra kyrkogården utgörs av det område som ligger intill Stora kyrkogården i norr. Formen är helt rektangulär och rymmer kvarter A-L. Området genomkorsas av en huvudgång i öst-västlig ritning som också markeras av att gravvårdarna längs denna placerats vända mot gången. I områdets mitt skapas ett möte med en norr-söder gående gång (norra hälften igensådd) vilken markeras av fyra oxlar samt häck av tuja. Området har en strikt karaktär med gravvårdar mestadels placerade längs rygghäckar. Längst i öster finns en yta utan rygghäckar, kvarter C och D, som utgör rester av ett linjegravssystem från 1940-50-talen. Samtliga vårdar står i gräs. Flera tidigare gångar mellan kvarteren och raderna har såtts igen. Området har en låg profil med endast medelhöga och låga vårdar. Kyrkogården tillkom 1944 och rymmer i sin östra hälft övervägande vårdar från 1940-50-talen. Längre västerut är vårdarna av yngre datum, 1950-60-tal samt enstaka vårdar från 1900-talets sista decennier. På endast ett fåtal vårdar anges titel såsom hemmansägare, lotsförman och kyrkovärd. På linjegravvårdarna saknas titlar helt. Ortnamn förekommer på ett större antal vårdar.

Omgärdning:

I söder: Kallmurad stenmur av ojämnt stora stenar, ca 1 m hög, samma mur som utgör Stora kyrkogårdens norra avgränsning.

I norr, öster och väster: Kallmurad stenmur av ojämnt stora stenar, ca 1 m hög.

Ingångar

I söder: Genom två öppningar i stenmuren mot Stora kyrkogården, en mellan kvarter F och D och en mellan I och F.

I väster och öster: Ingång markerad av ett par grinstolpar med svartmålad pargrind av gjutjärn. Grinstolparna är firsidiga, slätputsade i vitt med grå sockel och svartmålat pyramidtak av plåt.

Vegetation

Trädkrans: Längs södra muren delvis nyplanterade träd av oxel. På utsidan av norra muren hamlade äldre lindar (luckor finns där träd sannolikt nedtagits). På utsidan av östra muren finns björkar i rad längs bilvägen.

Övrigt: Mittparti där de två gångarna möts markerat av fyra träd av oxel. Rygghäckar av häckoxbär utom närmast mittpartiet där rygghäckarna består av tuja.

Norra kyrkogården mot nordost. Delar av Stora kyrkogården i förgrunden. (KI Misterhult 0128)

Norra kyrkogården mot sydväst. Kvarter C med rester av ett linjegravsområde i förgrunden. (KI Misterhult 0108)

Gångsystem

En mittgång går i öst-västlig riktning genom hela området. Två gångar som leder in till Stora kyrkogården. Samtliga gångar av grus.

Gravvårdstyper

Bland familjegravarna mestadels mellanstora vårdar av svart och grå granit samt enstaka av röd granit. Många bär klassicerande drag i form av exempelvis pilastrar. I linjegravsområdet mestadels mindre vårdar av svart eller grå granit samt enstaka träkors. Träkorsen är målade i vitt och försedda med inskriptionsplåt.

Norra kyrkogården. Kvarter E mot nordväst. (KI Misterhult 0231)

Norra kyrkogården. Kvarter H mot norr. (KI Misterhult 0233)

Byggnader

Kulturhistorisk bedömning av Norra kyrkogården

Norra kyrkogården anlades vid 1940-talets mitt och togs i bruk 1946. Ända fram till 1980-talet var stora delar av kyrkogården belagd med grus, men har sedan såtts igen. Även gångar har såtts igen och träd tagits ner. Rygghäckarna, som den ursprungliga planen visar, är dock kvar, liksom den övergripande strukturen. Den östra delen brukades under 1940-50-talen för linjegravar, med undantag för en rad familjegravar längst i öster. Bland linjegravarna kan man ännu i stort sett avläsa i vilken turordning de döda gravsattes. Vårdarna utgörs av karaktäristiska små kopior av stora vårdar av svart granit. Enstaka träkors finns också. Resten av kyrkogården har brukats för familjegravar.

Den tydliga uppdelningen mellan köpta och allmänna gravar har ett socialhistoriskt värde då det visar på sociala skillnader i samhället. Ett urval av linjegravarna bör långsiktigt bevaras på plats. Träkorsen bör bevaras på plats även då gravrätten gått ut. Familjegravsområdet bär tidstypiska drag från 1900-talets mitt, med strikta rader, rygghäckar och relativt ensartade vårdar som inte framhäver den dödes status i livet. Trädkransen som omger kyrkogården har ett miljöskapande värde.

Se vidare i den kulturhistoriska bedömningen av Misterhults kyrkogård i dess helhet.

Nya kyrkogården (Ängskyrkogården)

Allmän karaktär

Nya kyrkogården är belägen norr om Gamla kyrkogården och består av kvarter A-G, L. Området har en oregelbunden form som följer förutsättningar som skapats av den lokala topografin. Här finns platser för både kistgravar och urngravar liksom minneslund. Arkitekten Erik Palmgårds ritning verkar ha följts väl. Kvarter B och C ligger på en naturlig terrass i vars slänt plats finns för urngravar. Ett fokus på kyrkogården skapas mitt i områdets östra del i mötet mellan gångsystem. Platsen markeras av en rund grusad yta omgiven av fyra höga tujor samt häckar. Området domineras av dubbla rader vårdar i gräs med mellanliggande rygghäck. I de senast anlagda kvarteret L, saknas dock rygghäckar. Så är även fallet i urngravsområdena. Vegetationen på kyrkogården är blandad och en känsla ges av trädgård i nära anslutning till natur. Minneslundan har väl inpassats i området mellan Gamla och Nya kyrkogården. Kyrkogården försvinner nästan ut i ett intet i nordväst där kyrkogården övergår i omgivande naturområden. Titlar förekommer på ett fåtal vårdar, likaså ortnamn.

Nya kyrkogården mot väster.
(KI Misterhult 0119)

Nya kyrkogården, kvarter D mot öster.
(KI Misterhult 0243)

Omgärdning:

I söder: Kallmurad stenmur av ojämnt stora stenar, ca 1 m hög, vilken också utgör Gamla kyrkogårdens norra gräns. I sydväst även naturlig vegetation och ett parti där berg går i dagen.

I norr: Stödmur i partiet mot hembygdsparken. I övrigt naturligt avgränsad av berg i dagen och naturlig vegetation.

I öster: Kallmurad stenmur av ojämnt stora stenar, ca 1 m hög.

I väster: Naturligt avgränsad av naturlig vegetation samt häck.

Ingångar

I söder: Två öppningar i stenmuren mellan Gamla kyrkogården och Ängskyrkogården.

I öster: Ingång markerad av två grindstolpar och en pargrind av svartmålat smidesjärn.

Grindstolparna är slätputsade i vitt med grå sockel och pyramidtak eller tälttak av kopparplåt.

Vegetation

Trädkrans: Längs södra gränsen stora träd av ek, lind och ask, som också utgör trädkrans för Gamla kyrkogården

Övrigt: Ett stort antal arter varav bara ett fåtal nämns här. Som rygghäckar brukas mestadels häckoxbär, i ett område flankerad av buxbom. Tuja i minneslunden och kring mötet mellan gångar i områdets östra del. Partier av vresros och syren. Lågväxande vintergröna växter vid kvarter B. Träd av bl a oxel.

Gångsystem

Gångar belagda med grus. En genomkorsande gång genom hela området, kompletterade av flera andra som skapar förbindelser över hela den oregelbundna ytan.

Gravvårdstyper

Varierad gravvårdskaraktär. Vårdarna är mestadels mellanstora och mindre. Granit dominerar, men även andra bergarter förekommer. De äldsta vårdarna är från 1960-talet. Vårdar med klassicerande drag, många med naturmotiv och från 1900-talets sista decennier många naturstenar och friare utformning.

Minneslund

I området mellan Gamla kyrkogården och Nya kyrkogården. På en plåtå med utsikt över Kyrkgölen och omgivande nejd. Platsen är rund och avgränsas av en halvrund mur i sydväst samt hög häck av tuja. Ytan är delvis besädd med gräs, delvis lagd med smågatsten. Bänkar finns fästa i muren. I områdets mitt finns en springbrunn.

Byggnader

Kulturhistorisk bedömning av Nya kyrkogården

Nya kyrkogården tillkom genom en nyanläggning på 1960-talet. Kyrkogården planlades i en delvis ny stil, med en anpassning till topografin. Kistgravarna placerades i korta rader och urngravar i slanter eller under samlingar av mindre träd. Den oregelbundna formen gav plats för buskage av olika blommande buskar som i sig skapar rumslighet och variation. I den del som utvidgades 1988 har stilen i viss mån drivits mot ett mer rationellt anläggningssätt utan rygghäckar och med långa regelbundna rader av vårdar.

Karaktären är typisk för nyanlagda kyrkogårdar under 1900-talets mitt och slut.

Se vidare i den kulturhistoriska bedömningen av Misterhults kyrkogård i dess helhet.

KULTURHISORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET

På Misterhults kyrkogård har människor begravts under lång tid. En vandring över kyrkogården berättar om skiftande synsätt när det gäller begravningstraditioner, synen på döden och på sorgarbete i stort. Enstaka gravvårdar och grupper av vårdar vittnar om skiftande ideal och många gånger om hantverksskicklighet. De rymmer information som handlar om person- och/eller lokalhistoria i form av personnamn, ort-/gårdsnamn och titlar. Framförallt på Gamla kyrkogården och på Stora kyrkogården förekommer titlar, så som exempelvis hemmansägare, rusthållare, kommandörkapten, riddare, mästrelots, skeppsredare, folkskollärarinna, nämndeman, fabrikör och skraddare, vilka alla vittnar om kunskap, näringar och samhällsfunktioner som funnits i trakten. Ortnamn finns angivet på ett stort antal vårdar.

Misterhults kyrkogård har tillkommit genom, i stort sett, fyra anläggningsfaser som skapat de olika kyrkogårdsdelarna. Den första har medeltida rötter, även om den nuvarande strukturen härstammar från 1800-talet. Den Gamla kyrkogården berättar på sätt och vis Misterhults historia genom sitt läge och genom de titlar och ortnamn som anges på vårdarna. Här finns höga kontinuitets- och traditionsvärden att ta vara på. Stora kyrkogården som anlades i samband med att nya kyrkan uppfördes, bevarar många av de ursprungliga dragen. Dit hör bl a kyrkogårdens speciella form och skiljandet mellan köpta och allmänna gravar. Till kyrkomiljön i Misterhult hör förutom kyrkogård och kyrka, även kapellen och prästgården som tillsammans skapar en värdefull kulturmiljö med lång kontinuitet.

I många av kyrkogårdens enstaka gravvårdar finns kulturhistoriska värden att tillvarata. Det kan handla om personhistoriskt eller lokalhistoriskt värde, om socialhistoriskt eller stilhistoriskt värde. På Misterhults kyrkogård finns ett antal vårdar från 1800-talets mitt och slut som alla bör bevaras på plats. Det gäller även många av vårdarna från 1900-talets början. Flera av dem bär på hantverksmässiga värden. Vårdarna av smide och gjutjärn liksom staket i samma material ska föras in på församlingens inventarieförteckning. Gravplatser som är belagda med grus och/eller omgärdade av stenram eller häck av buxbom minner om en tidigare vanlig företeelse, och bör behålla sin utformning. Trävårdar har under lång tid varit ett karaktäristiskt inslag på kyrkogården. I Misterhult finns än idag en av länets största koncentrationer av bevarade trävårdar. Här finns ett högt kulturhistoriskt värde att förvalta. Träkorsen bör vårdas så att deras livslängd blir så lång som möjligt. Med tiden kan delar av värden eller hela behöva bytas ut. Den nya värden bör tillverkas med den gamla som förlaga och inskriptionsbrickan åter monteras. Den tydliga uppdelningen mellan köpta och allmänna gravar har ett socialhistoriskt värde då det visar på sociala skillnader i samhället. Kulturhistoriskt värdefulla och viktiga för upplevelsen av kyrkogården är omgärdande stenmurar och trädkransar.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

Sammanfattningsvis:

- Misterhults kyrkomiljö har en lång tradition som religiöst centrum och samlingsplats i socknen. Kyrkogården utgör ett samhällshistoriskt och pedagogiskt värdefullt tidsdokument.
- Ett kulturhistoriskt värde finns i kyrkogårdens struktur som sådan med de olika tidsskikten, som speglar olika skeden i kyrkogårdens utveckling. Speciellt värdefull är den forna uppdelningen i köpta och allmänna gravar som ännu kan tydligt kan avläsas.

Se vidare i de kulturhistoriska bedömningarna gjorda för varje område.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvariskt Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet

Kalmar läns museums topografiska arkiv

Bogårdinventeringen, Linköpings stift

Lantmäteriet

Rahmqvist, S. Det Medeltida Sverige, 4:4, Aspeländ, Sevede, Tuna län, Stockholm 1999

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992

Hammaskiöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001

Jennes, Sture, År och Människor i Misterhult, Västervik 1962

Widholm, Dag, Rösen, ristningar och riter, Lund 1998

Hammar skjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling - Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län.

Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985

Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999

Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härad i Östergötland. Stockholm 1983

Muntliga uppgifter från Moody Nilsson, kyrkogårdsförman i Misterhults församling